

Ekonomporträttet

**SÖREN BLOMQUIST
CLAES-HENRIC SIVEN**

Bertil Ohlin*

Vad endast ett försvinnande fåtal kan uppnå på ett område åstadkom Bertil Ohlin på två. Som vetenskapsman kom han att lämna avgörande bidrag till utrikeshandelsteoriens utveckling. 1977 tilldelades han, tillsammans med James Meade, Nobelpriset för detta arbete. Som ledande politiker kom Bertil Ohlin att påverka välfärdsstatens utveckling under de 20 första viktiga efterkrigsåren.

Bertil Ohlin föddes den 23 april 1899. Hans offentliga liv kan delas in i två perioder. Den vetenskapliga började med studier vid Lunds universitet där han 1917 blev fil kand i ämnena ekonomi, matematik och statistik. 1924 disputerade han för doktorsgraden vid Stockholms universitet och tillträdde en professur vid Köpenhamns universitet i januari 1925. Fem år senare blev han professor vid Handelshögskolan i Stockholm. Hans intensiva vetenskapliga period varade en bit in på

1930-talet då han allt mer kom att gripas av de praktiska samhällsfrågorna. 1934 blev han ordförande i Fpu (Folkpartiets ungdomsförbund) och 1938 riksdagsman för Folkpartiet. Han var folkpartiledare 1944-1967. Efter att ha avslutat sin politiska karriär återvände Bertil Ohlin till nationalekonomin där han var aktiv ända till sin död i augusti 1979.

Internationell ekonomi

Efter att ha avlagt sin akademiska grundexamen vid Lunds universitet började Bertil Ohlin vid Handelshögskolan i Stockholm där han studerade för professor Eli F Heckscher. 1919 flyttade han över till Stockholms universitet där han studerade för professorerna Gustav Cassel och Gösta Bägge. Det synes sannolikt att Heckschers seminarier, vilka Ohlin deltog i under sina två år vid Handelshögskolan, betydde mycket för Ohlins starka intresse för internationell ekonomi och för utformningen av hans doktorsavhandling (1924) och berömda bok i utrikeshandelsteori som publicerades 1933. Seminarierna inspirerade också Ohlin till en av

Professor SÖREN BLOMQUIST är verksam vid Nationalekonomiska institutionen och Förvaltningshögskolan vid Stockholms universitet och professor CLAES-HENRIC SIVEN vid Nationalekonomiska institutionen, Stockholms universitet.

* Författarna önskar tacka Harry Flam, Mats Persson och Lars Werin för värdefulla synpunkter.

hans allra första vetenskapliga uppsatser. Denna uppsats var dock inom ett helt annat område än Ohlins senare arbeten. En debatt med Heckscher om de korrekta principerna för rätt tidpunkt att avverka skog resulterade i artikeln "Till frågan om skogarnas omloppstid" publicerad i *Ekonomisk Tidskrift* 1921.¹ Samuelson [1976] visade att Ohlin med denna artikel gav ett bidrag till kapitalteorin och härledde vad som numera kallas Faustman-Ohlin-teoremet. Cassels inflytande var förmodligen av annan art än Heckschers – inte så mycket ämnet för forskningen eller innehållet i analysen. Cassels inflytande var snarare på valet av referensram för analysen. Cassel hade konstruerat sin berömda allmänna jämviktsmodell, och Ohlin lade ner stor möda på att formulera sina teorier inom ramen för en casseliansk allmän jämviktsmodell.

1919 publicerade Eli Heckscher artikeln "Utrikeshandelns verkan på inkomstfördelningen". Denna artikel, och förmodligen tidigare seminariepresentationer, inspirerade Ohlin i hans arbete i internationell ekonomi. Ett arbete som 1933 resulterade i Ohlins magnum opus *Interregional and International Trade*. Av dedikationen i det exemplar av boken som Ohlin gav till Heckscher framgår att Ohlin påbörjade detta projekt 1921.

Ohlins licentiatavhandling (1922) innehöll material som senare kommit att kallas Heckscher-Ohlin-teoremet. Hans doktorsavhandling, *Handelns Teori*, från 1924 utvidgade denna analys. Detta innebär att kärnan av innehållet i *Interregional och International Trade* presenterades på svenska av Ohlin ca 10 år före bokens publicering.

Vad är Ohlins huvudsakliga bidrag till internationell ekonomi? Ohlins skrifter innehåller en mängd värdefulla och insiktsfulla analyser av olika områden inom internationell ekonomi. Det är därför till viss del godtyckligt vilka bidrag som väljs ut att presenteras här. Vi har dock valt att beskriva följande tre viktiga bidrag: en

omformulering av den rena utrikeshandelsteorin i allmän jämviktsform, Heckscher-Ohlin-teoremet, samt det s k transfer-problemet. Många anser förmodligen att Heckscher-Ohlin-teoremet är det viktigaste bidraget. Skall man döma av vad Ohlin skriver i sina appendix till *Interregional and International Trade*, ansåg han själv att omformulerandet av utrikeshandelsteorin till allmän jämviktsform var det viktigaste bidraget.

Omformulering av utrikeshandelsteorin

Alltifrån Ricardos dagar hade utrikeshandelsteorin huvudsakligen byggts på arbetsvärdeläran, med smärre utvidgningar. Teorin var också av partiell jämviktstyp. Ohlin hade studerat under Cassel och var väl införstådd i de interdependenser som existerar i ekonomin, såväl inom ett land (region) som mellan länder (regioner). Ohlin var den som först gav en framställning av utrikeshandelsteorin inom en allmän jämviktsram, där varupriserna inte endast bestäms från kostnadssidan utan också beror på efterfrågestrukturen.

För en ekonom som fått sin utbildning under de senaste 3-4 decennierna känns det naturligt att arbeta inom ramen för en allmän jämviktsmodell. På 1920-talet var det en prestation att formulera utrikeshandelsteorin i allmän jämviktstermer så väl som han gjorde. Denna omformulering av utrikeshandelsteorin bör nog ses som Ohlins viktigaste bidrag till internationell ekonomi.

Heckscher-Ohlin-teoremet

Det finns en stark samstämmighet bland nationalekonomer att en av de viktigaste anledningarna till utrikeshandel är att autarkirelativpriserna (relativpriserna i ett tänkt läge utan utrikeshandel) skiljer sig

¹Artikeln finns omtryckt och försedd med en inledning av Karl-Gustaf Lofgren i *Ekonomisk Debatt* nr 6/79.

åt mellan länder. Men det finns ett flertal teorier varför autarkipriserna skiljer sig mellan länder. Skillnaderna kan t ex bero på olikheter i faktortillgångar, teknologi, skalekonomi samt preferenser. Hittills har skillnader i teknologi och faktortillgångar ägnats störst intresse.

Ricardos klassiska teori byggde på arbetsvärdeläran och antagandet att olika länder hade olika teknologi. I Ricardos berömda exempel är den nödvändiga arbetsinsatsen för att producera en enhet vin respektive tyg olika i England och Portugal. I England åtgår 120 arbetstimmar för att producera ett gallon vin och 100 arbetstimmar för en yard tyg, under det att motsvarande arbetsåtgång i Portugal är 80 respektive 90 timmar. I exemplet har Portugal en absolut kostnadsfördel i att producera såväl vin som tyg. England har dock en relativ kostnadsfördel i att producera tyg och Portugal en relativ kostnadsfördel i att producera vin. Skillnaderna i relativa arbetskostnader inducerar handel, där minst ett av de två länderna specialiserar sig helt på produktion av bara en av varorna.

Heckscher analyserade i sin artikel från 1919 hur skillnader i faktortillgångar kan orsaka skillnader i autarkirelativpriser. I denna artikel formulerade han vad som senare kommit att kallas Heckscher-Ohlin-teoremet. Detta teorem förekommer i en "svag" och en "stark" version. Enligt den svaga versionen tenderar ett land att exportera de varor, vars relativpris skulle vara lågt om ingen handel förelåg. Enligt den starka versionen av teoremet tenderar ett land att exportera de varor som kräver en stor insats av de faktortillgångar som finns rikligt i landet, och importera varor som kräver en stor insats av knappa faktortillgångar. Heckscher studerade även under vilka förhållanden faktorpriserna skulle utjämnas mellan länder av utrikeshandeln och presterade ett nästan komplett bevis av faktorprisutjämnings-teoremet.

Heckscher formulerade den grundlägg-

gande idén att handelsmönstret kan orsakas av att de relativa faktortillgångarna skiljer sig åt mellan länder. Ohlins bidrag gäller således inte det grundläggande konceptet, utan snarare det faktum att han presenterade idén i allmän jämviktsform. Hans framställning utgör en fruktbar synes av idéer han fått från sina lärare Heckscher och Cassel. Det kan även tilläggas att i Heckschers modell var skillnader i relativ faktortillgång nödvändig för handel. Ohlin påpekade att efterfrågeförhållanden kan göra en faktor knapp i den meningen att dess relativa autarkipris blir högt. Man kan således säga att Ohlin har formulerat den svaga versionen av Heckscher-Ohlin-teoremet.

Heckscher angav de villkor som måste gälla för att faktorpriserna skulle utjämnas mellan de handlande länderna. Ohlin opponerade mot Heckschers argument och menade att det i allmänhet endast skulle finnas en tendens till faktorprisutjämnning, men att faktorpriserna inte skulle bli helt utjämnade mellan länder. Senare studier har visat att de villkor som måste gälla för fullständig faktorprisutjämnning är mycket strikta. Från praktisk synpunkt syns det således som om Ohlins intuitiva argument innehåller en hel del sanning.

Transferproblemet

Efter första världskriget var Tyskland skyldigt att betala krigsskadestånd till framförallt Frankrike och Storbritannien. Tyskland var illa sargat av kriget och det fanns en allmän oro att Tyskland inte skulle kunna klara av att betala skadestånden. Keynes argumenterade i en artikel i *Economic Journal* 1929 att det inte var troligt att överföringen av reala resurser skulle fungera. Keynes menade att det var nödvändigt att Tyskland först genererade ett handelsöverskott för att en real transferering skulle vara möjlig, och ansåg det osannolikt att ett tillräckligt stort överskott skulle genereras.

I sin berömda debatt med Keynes anlade Ohlin ett helt annat synsätt på problemet. Enligt Ohlin skulle transferringen av köpkraft (säg tyska mark) ses som den igångsättande störningen i det ekonomiska systemet. Denna finansiella transaktion skulle generera en real transferering. Förutom att betona den finansiella transaktionen som den ursprungliga störningen pekade Ohlin även på en diltills negligerad anpassningsmekanism. Man hade tidigare diskuterat inkomstefekter av en transferering, och hur dessa skulle påverka export och import, och att förändringar i växelkursen skulle påverka handelsbalansen. Ohlin påpekade även att en transferering av köpkraft från land A till land B skulle skifta efterfrågekurvorna för hemmamarknadsvaror och internationella varor i de två länderna. I land A skulle efterfrågekurvan för hemmamarknadsvaror skifta inåt, medförande en överföring av resurser från hemmamarknadsindustrin till exportvaruindustrin. I land B skulle det vara tvärtom. Om man tog detta i beaktande skulle man kunna vara mer optimistisk om transferringsproblemet. Ohlins bidrag består således dels i att betona den finansiella transferringen som en störning vilken genererar en real transferering, dels i att visa på en anpassningsmekanism som tidigare till stor del förbisetts.

Makroekonomi

Bertil Ohlin gav under 1930-talet viktiga bidrag till utvecklingen av sysselsättnings teorin. I vissa avseenden kan man säga att Ohlin, och andra svenska ekonomer som Erik Lindahl och Gunnar Myrdal, förebådade den keynesianska sysselsättningsteorin. Ohlin kom själv att ge gruppen namnet Stockholmsskolan. (Se *Ekonomisk Debatt* nr 4/87.)

Ohlins första publicerade vetenskapliga artikel hade titeln "Kvantitetsteorien i den svenska litteraturen" (*Ekonomisk*

Tidskrift 1919). Han var då 20 år gammal. Artikeln utgör en sammanfattning av 17- och 18-hundratalets svenska diskussion kring prisstegringsproblemen. Den är mycket välskriven och vittnar både om stor beläsenhet, stor kunskap och mögnad i nationalekonomi. Ohlin själv framstår som en nyanserad kvantitetsteoretiker. Han karaktäriserar också den (år 1919) moderna kvantitetsteorin på följande sätt: "Den moderna kvantitetsteori, som numera förfäktas af svenska nationalekonomer, är ingenting annat än en kombination af den enkla kvantitetsteoriens grundsanningar med en teori för kreditmedlen och deras reglerande" (sid 145).

Ohlin skulle emellertid senare inta en mycket kritisk attityd till kvantitetsteorin. En anledning till detta kan ha varit att den representerade äldre tankegångar som det gällde att komma ifrån i samband med utvecklandet av sysselsättningsteorin under 1930-talet. Men viktigast var nog arvet från Knut Wicksell. De svenska ekonomerna var efter Wicksell vana att arbeta med endogen penningmängd. Penningmängden var delvis efterfrågebestämd och därmed bortföll den enkla kausala kopplingen mellan en ökad penningmängd och en stigande prisnivå.

Ohlin var också kritisk mot det mekaniska draget i penningteorin. Penningmängdens omloppshastighet var enligt Ohlin ingen konstant. Penningmängden var (om den ens kunde definieras på ett rimligt sätt) inte någon utifrån given storhet. Båda tenderade att anpassas till rörelsens behov.

Den wicksellska analysen av kvantitetsteoriens transmissionsmekanism kom i slutet av 1920-talet och början av 1930-talet att både kritiseras och vidareutvecklas av Erik Lindahl och Gunnar Myrdal. Myrdals bidrag är kanske mest känt därför att det var i detta som ex ante – ex post-terminologin introducerades. Som ett led i denna diskussion skrev Ohlin 1933 artikeln "Till frågan om penningteoriens

uppläggning" i *Ekonomisk Tidskrift*.

Det som gett artikeln berömmelse är att Ohlin här antyder att monetära störningar kan påverka inte bara prisnivån utan även inkomster och produktion kumulativt. På flera ställen i artikeln finns resonemang av primitiv multiplikator typ. Ohlin understryker också att störningarna inte behöver komma från efterfrågan på kapitalvaror. Det är den totala efterfrågan (i förhållande till utbudet), investeringar och konsumtion, som är av betydelse. Det var inte räntan, eller prisnivån som i första hand koordinerade investeringar och sparande. I stället åstadkoms detta genom variationer i produktion och sysselsättning. Detta innebär t ex att en konsumtionsökning (minskat sparande) slutgiltigt ej behöver leda till minskat sparande (sparparadoxen).

Ohlins artikel var en förberedelse för hans stora monografi från 1934, *Penningpolitik, offentliga arbeten, subventioner och tullar som medel mot arbetslöshet*, som var skriven inom ramen för 1927 års arbetslöshetsutredning. Även om Ohlins uppdrag huvudsakligen var praktiskt – att lägga fram recept mot den höga arbetslösheten – hade hans skrift stor vetenskaplig betydelse. I de två första kapitlen gav han en teoretisk bakgrund till den mer tillämpade analysen.

Ohlins bok innehåller i det väsentliga den keynesianska sysselsättningsteorin, men utvidgad till att omfatta en öppen ekonomi och med hänsyn tagen till att inte endast real produktion och sysselsättning kommer att påverkas under expansionens/kontraktionens förlopp, utan även priser och löner. Ohlin har ett exempel på en multiplikatoranalys för en öppen ekonomi där han arbetar med en marginell konsumtionsbenägenhet för inhemska varor och tjänster lika med 0,5. Ohlin följde dock endast expansionsprocessen i tre steg och analyserade inte dess slutliga jämviktsläge.

Ohlin kopplade vidare ihop multiplikatorn med acceleratoren i en diskussion av

vad konjunkturcyklerna berodde på. Ingen av de båda komponenterna var visserligen nya vid den tiden. Kahn hade fört fram tanken om multiplikatorn i två berömda artiklar några år tidigare (Kahn [1931]) och acceleratoren som investeringsteori fördes för första gången fram av Clark 1917. Trots detta var Ohlins idé, att koppla ihop de båda komponenterna för att förklara svängningsrörelser i nationalinkomst och sysselsättning, ny och fruktbarande. Ohlins diskussion var emellertid verbal och icke-matematisk. Erik Lundberg skulle i sin avhandling 1937 med räkneexempel visa att det verkligen fungerade. Den slutliga matematiska analysen kom med Paul Samuelsons artikel från 1939.

I motsats till Keynes *General Theory* utgick Ohlin från att räntebildningen sker på fordringsmarknaderna, inte på "penning"-marknaden. Det var alltså fråga om loanable-funds i stället för likviditetspreferensteori. Detta var en naturlig konsekvens av att arbeta i den wicksellska traditionen och har delvis samband med den kritiska attityden till kvantitetsteorin. Ansatsen hade emellertid den konsekvensen att analysen blev mindre aggregerad än den keynesianska och att kopplingen mellan räntebildning och transaktionsefterfrågan för kassor blev mindre tydlig. Ohlin skulle emellertid i en debatt med Keynes några år senare framhålla att det egentligen inte spelade någon roll hur man antog att räntebildningen skedde på penning- eller fordringsmarknaderna, eftersom det var fråga om ett interdependent system.

Ohlins monografi ger i stora drag en översikt av de ekonomisk-politiska åtgärder mot arbetslöshet som kom att bli standardrecept under 1950- och 60-talen. Detta innebär att boken inte bjuder dagens läsare på några stora nyheter. För 50 år sedan var läget emellertid ett annat. Ohlins uppgift var både att utveckla den ekonomiska teorin i en helt ny riktning och att bryta med det tidigare tänkandet

om sunda statsfinanser och sparandets roll i konjunkturutvecklingen.

Ohlin trodde inte att penningpolitiken skulle vara ett under djupa lågkonjunkturer effektivt medel mot arbetslöshet. Detta grundade han delvis på argument som ligger nära den keynesianska likviditetsfällan. Den andra sidan av myntet var emellertid att Ohlin (och andra medlemmar av Stockholmskolan) var optimister när det gäller att höja sysselsättningen med expanderande statsfinanser (t ex med hjälp av beredskapsarbeten), även om de var lånefinansierade. Man trodde inte på att obligationsemissioner skulle ge någon allvarlig utträngningseffekt.

Det primära syftet med Ohlins bok från 1934 var inte att framlägga ny teori. Snarare var det fråga om att med utgångspunkt från på den tiden mycket avancerad ekonomisk teori analysera effekterna av olika ekonomisk-politiska åtgärder i syfte att minska arbetslösheten. Detta kom givetvis att prägla framställningen så att den blev mindre formell och mer praktiskt-politisk inriktad. Oavsett detta hade emellertid Ohlins framställning vissa karaktäristika som har kommit att påverka den sentida värderingen av hans ansats.

Ohlin försökte hela tiden i sin diskussion skildra samspelet mellan olika marknader. Han hade stor förmåga att se interdependensen mellan olika skeenden. Detta innebar emellertid också att han sällan renodlade sina resonemang. Hans skrifter vimlar av intressanta iakttagelser som ofta inkräktar på uppmärksamheten och gör att en läsare inte alla gånger ser vad som är väsentligt och oväsentligt i framställningen.

Ohlin menade att så fort man kom in på mer komplicerade dynamiska problem var det nödvändigt att analysera speciella fall. Eftersom olika effekter kunde gå i olika riktning och eftersom reaktionshastigheterna betydde så mycket för det slutliga utfallet var det omöjligt att arbeta med generella modeller. Den bästa forskningsstrategin var i stället att utgå från

konkreta och väl-specifierade exempel. Detta var visserligen en pedagogisk metod i samband med diskussioner av stabiliseringspolitiska problem. Samtidigt gjorde det att den teoretiska strukturen inte presenterades på ett effektivt sätt.

Ohlin och den keynesianska revolutionen

Ohlins monografi kom aldrig att översättas till engelska. Hade den gjort det är det möjligt att Keynes *General Theory* (som kom två år senare) inte skulle ha uppfattats som så ny och epokgörande. Keynes arbete fick emellertid ett nästan omedelbart genomslag i den vetenskapliga diskussionen. Året efter skrev Ohlin två stort upplagda artiklar i *Economic Journal* där han dels presenterade Stockholmskolan sysselsättningsteori, dels diskuterade dess förhållande till den keynesianska makroteorin (Ohlin [1937]).

Ohlins artiklar kan intressant nog sägas vara de första som gav en doktrinhistorisk behandling av Stockholmskolan. De kom att bli inledningen till en omfattande diskussion som pågår än. Den fråga som kanske framför allt har diskuterats är i vilket förhållande Stockholmskolan stod till Keynes teori.

Man kan kortfattat belysa skillnaderna (där Keynes ansats sätts först) med ett antal punkter:

- Jämviktsteori kontra skildring av förlopp.
- Renodling och förenkling kontra nyantering och detaljrikedom.
- Fokusering på teori kontra ekonomisk-politisk tillämpning.

Ohlins artiklar från 1937 visade att Keynes teori inte var unik. Redan tidigare hade en grupp svenska ekonomer utvecklat liknande tankegångar. Ohlin var emellertid också kritisk till vissa delar av den keynesianska teorin. Det var enligt Ohlin ett stort problem att det var en jämviktsteori och att sysselsättningen berodde på

investeringsvolymen. Ohlin ansåg det inte vara realistiskt att analysera sysselsättningsproblemet med jämviktsmodeller eftersom konjunkturcykeln i sig var ett dynamiskt förlopp. Man kunde inte heller vänta sig att de centrala relationerna och parametrarna (t ex den marginella konsumtionsbenägenheten) skulle vara stabila över tiden. Investeringsvolymen var vidare intet man kunde betrakta som givet utifrån, jämför Ohlins diskussion av accelerationsprincipen i monografin från 1934.

Ohlins kritik av Keynes och hans framhållande av den ringa originaliteten i Keynes sysselsättningsteori baserades antagligen delvis på en naturlig besvikelse. Ohlin menade att han och de andra svenska ekonomerna i Stockholmskolan väsentligen hade utvecklat den teori som Keynes sedan skulle komma att få äran av. Stockholmskolan hade enligt Ohlin både föregripit och i vissa avseenden kommit längre än Keynes. Det var dock Keynes *General Theory*, inte Stockholmskolan, som skulle komma att dominera makroteoris utveckling under flera årtionden. De svenska ekonomerna, med Ohlin som en av centralgestalterna, utförde emellertid under tidigt 30-tal ett viktigt pionjärarbete som hade ett egenvärde. Att de sedan inte kom att sätta sin prägel på den följande teoriutvecklingen berodde delvis på grundläggande drag i deras ansats (t ex på att de inte arbetade med explicita lösningar av sina modeller), men också på relativt triviala förhållanden av typ att många av de viktiga arbetena endast publicerades på svenska.

Bertil Ohlin som politiker

Det var naturligt att Ohlin som vetenskapsman skulle komma att bli allt mer intresserad av möjligheterna att tillämpa de nya konjunkturteoretiska idéerna på 1930-talets sysselsättningsproblem. Men Ohlin var också mycket tidigt socialt in-

tresserad. Han skrev från början av 30-talet ledare i *Stockholms Tidningen* – ett ledande liberalt organ i Stockholm – samt tyngre artiklar i Svenska Handelsbankens tidskrift *Index*. I dessa tillämpade Ohlin landvinningarna inom sysselsättningsteorin på de aktuella arbetslöshetsproblemen. Men han tog också upp de sociala frågorna i ett vidare perspektiv. Ohlin kallade sig för socialliberal. Med det menade han ett starkt intresse för fördelningsfrågor, främst månade han om de som hade det sämst ställt. Detta kombinerade han med en stark skepsis mot socialism, centralplanering och byråkrati. Politikern Ohlin var för marknadsekonomi med socialt förtecken. Han var på denna punkt kritisk mot socialdemokraterna som han tyckte i första hand kämpade för industriarbetarna, en medelklass, medan de som verkligen hade det svårt ("det glömda Sverige") negligerades. Under 30-talet stod emellertid Ohlin inte särskilt långt från socialdemokratin. Detta berodde på att sysselsättningsfrågan var central och då gick demarkationslinjen till höger om det liberala/frisinnade partiet som Ohlin stod nära.

I december 1934 blev han ordförande för Fpu (folkpartiets ungdomsförbund), på hösten 1938 riksdagsman för Folkpartiet. Som sådan kom han snabbt att bli en av de tunga medlemmarna av riksdagsgruppen. Han blev partiledare i september 1944 och tillika handelsminister fram till samlingsregeringens upplösning 9 månader senare. Han kvarstannade som partiledare för Folkpartiet fram till juni 1967.

Ohlin kom att spela en viktig opinionsbildande roll under 30-talet. Hans artiklar i *Stockholms Tidningen* fick en bred läsekrets. I och med partiledarskapet kom han emellertid att göra en historiskt betydelsefull insats.

Under andra världskriget hade Socialdemokraterna, Bondeförbundet, Folkpartiet och Högern bildat koalitionsregering. Av riksdagspartierna stod endast Kommunisterna utanför. I och med att

kriget började närma sig slutet kom emellertid spänningarna mellan partierna åter att aktualiseras. Socialdemokraterna talade i "Arbetarrörelsens efterkrigsprogram" (27-punktsprogrammet) om en socialistisk skördetid efter kriget.

Ohlin kom snabbt att inta en tätposition i den borgerliga oppositionen mot socialiseringsplanerna. Man kan nog utan överdrift säga att det var p g a Ohlins kraftfulla opposition som det socialdemokratiska regeringspartiets tankar om socialisering och planhushållning tonades ner. Folkpartiet kom i andrakammarvalet 1948 att få ett mer än fördubblat antal mandat och Ohlin framstod som den klare oppositionsledaren.

Liksom under 30-talet betonade Ohlin kombinationen marknadsekonomi och socialt ansvarstagande. När det gällde sociala reformer fanns det knappast någon större skillnad mellan Folkpartiet och Socialdemokraterna. Däremot var åsiktskillnaderna stora i frågan om marknadsekonomi kontra planhushållning. Man kan nog också säga att Ohlins egen tonvikt ändrats från 30-talet. Nu tryckte han starkare på marknadshushållning. Han menade att välståndet i första hand skulle komma de breda lagren till del genom ekonomisk tillväxt. Fördelningspolitikens möjligheter var mindre eftersom ett starkt progressivt skattesystem skulle ha negativa effekter på arbete och sparande och därigenom på tillväxten.

Sammanfattning

Bertil Ohlin var både vetenskapsman och politiker. Trots sina betydande vetenskapliga bidrag kan man konstatera att Ohlin ägnade större delen av sitt yrkesverksamma liv åt politiken. Utan tvivel är Ohlin en av de mest betydande och inflytelserika svenska politikerna under detta århundrade, trots att han huvudsakligen verkade i opposition. För svenskar i allmänhet är Ohlin inte främst ihågkommen

för sina vetenskapliga bidrag, utan för sin politiska insats.

Ohlins utveckling av sysselsättningsteori under 1930-talet utgjorde ett betydande bidrag. Det var dock Keynes som blev den viktigaste inspirationskällan för utvecklingen i makroekonomi. Som ekonom kommer Ohlin därför huvudsakligen att bli ihågkommen för sina bidrag till internationell ekonomi; i första hand som den som omformulerade utrikeshandels teorin till allmän jämviktsform, och den som, tillsammans med Eli Heckscher, utvecklade Heckscher-Ohlin-modellen, betonande vikten av relativa faktortillgångar för utrikeshandels struktur. Hans bok *Interregional and International Trade* är fortfarande, 55 år efter dess publicering, ett standardverk som ofta refereras till i läroböcker och vetenskapliga artiklar.

Referenser

- Clark, J M, [1917], "Business Acceleration and the Law of Demand: A Technical Factor in Economic Cycles". *Journal of Political Economy*, Vol 25, pp 217-235.
- Heckscher, Eli F, [1919], "Utrikeshandelns verkan på inkomstfördelningen". *Ekonomisk Tidskrift*, Vol 21, pp 497-512. Publicerad på engelska: "The Effect of Foreign Trade on the Distribution of Income", in (Eds) Ellis, H S & Metzler L A, *Readings in the Theory of International Trade*, Blakiston, Philadelphia, [1949]
- Kahn, R F, [1931], "The Relation of Home Investment to Unemployment". *Economic Journal*, Vol 41, pp 173-198.
- Keynes, J M, [1929], "The German Transfer Problem". *Economic Journal*, Vol 39, pp 1-7.
- Keynes, J M, [1929], "The Reparation Problem: A Rejoinder". *Economic Journal*, Vol 39, pp 179-182.
- Keynes, J M, [1936], *The General Theory of Employment Interest and Money*, MacMillan, London.
- Lindahl, E, [1930], *Pennyngpolitikens Medel*, Förlagsaktiebolaget, Malmö.
- Lindahl, E, [1939], *Studies in the Theory of Money and Capital*. George Allen and Unwin, London.
- Lundberg, E, [1937], *Studies in the theory of Economic Expansion*. P S King & Son Ltd, London.
- Löfgren, K-G, [1979], "Introduktion". *Ekonomisk Debatt*, Årg 7, nr 6.
- Myrdal, G, [1931], "Om Pennyngteoretisk Jämvikt". *Ekonomisk Tidskrift*, Vol 32, pp 191-302.
- Myrdal, G, [1939], *Monetary Equilibrium*. William Hodge & Company Ltd, London.

- Ohlin, B, [1919], "Kvantitetsteorin i den svenska litteraturen". *Ekonomisk Tidskrift*, Vol 21, pp 45-81.
- Ohlin, B, [1921], "Till frågan om skogarnas omloppstid". *Ekonomisk Tidskrift*, Vol 22, pp 89-113.
- Ohlin, B, [1924], *Handelns teori*. Centraltryckeriet, Stockholm.
- Ohlin, B, [1929], "The Reparation Problem: A Discussion". *Economic Journal*, Vol 39, pp 172-178.
- Ohlin, B, [1929], "A Rejoinder from Professor Ohlin". *Economic Journal*, Vol 39, pp 400-404.
- Ohlin, B, [1933], *Interregional and International Trade*, Harvard University Press: Cambridge
- Ohlin, B, [1933], "Till frågan om penningteorins uppläggning". *Ekonomisk Tidskrift*, Vol 35, pp 45-87.
- Ohlin, B, [1934], *Penningpolitik, offentliga arbeten, subventioner och tullar som medel mot arbetslöshet*, SOU 1934:12. Stockholm.
- Ohlin, B, [1937], "Some Notes on the Stockholm Theory of Savings and Investment, I and II". *The Economic Journal*, Vol 47, March and June, pp 53-69, 221-240.
- Ohlin, B, [1937], "Alternative Theories of the Rate of Interest". *Economic Journal* Vol 47, September, pp 423-427. Vol 47.
- Samuelson, P, [1939], "Interactions between the Multiplier Analysis and the Principle of Acceleration". *Review of Economic Statistics*, Vol 21, pp 75-78.
- Samuelson, P, [1976], "Economics of Forestry in an Evolving Society". *Economic Inquiry*, Vol 14, pp 466-492.